

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ
ΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΑΠΟΚΕΙΜΕΝΑ ΕΝ ΤΩ ΜΟΥΣΕΙΩ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ*

Β'. ΕΠΓΡΑΦΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΡΗΤΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ

41

³ Αντίγραφον γράμματος τοῦ Ἐπισκόπου Κνωσοῦ Γερασίμου¹ πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Σαμουήλ Χαντζερῆν², διὰ τοῦ ὁποίου συνοδεύει εἰσφορὰν τῆς Ἐπισκοπῆς αὐτοῦ εἰς τὸ κοινὸν τῆς Μ. Ἐκκλησίας, διεκτραγωδῶν ἅμα τὴν ἀθλίαν οἰκονομικὴν κατάστασιν τῶν ἐν Κρήτῃ Ἐπισκοπῶν. (Ἰούλιος 1774).

¹ Αριθ. Χειρ. Μ.Η. 145. Ἐπὶ διφύλλου κοινοῦ χάρτου μὲ ὑδατίνας γραμμάς καὶ θυρεὸν μὲ στέμμα καὶ λέοντα, διαστ. 0,34×0,24 μ., γεγραμμένον ἐπὶ τῶν δύο πρώτων σελίδων. Τὸ δεύτερον φύλλον ἐτμήθη ἄνω καὶ κάτω διὰ τὴν φακέλωσιν. Ἐπιγραφὴ: τῷ παναγιωτάτῳ σοφωτάτῳ καὶ σεβασμιωτάτῳ μοι αὐθέντῃ καὶ δεσπότῃ τῷ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ κυρίῳ κυρίῳ Σαμουήλ προσκυνητιῶς. καὶ: 1774. Κατάστασις διατηρήσεως καλή.

παναγιώτατε σοφώτατε, καὶ σεβασμιώτατέ μοι αὐθέντῃ καὶ δεσπότῃ, οἰκουμενικὲ πατριάρχα, | τὴν δουλικὴν προσκύνησιν ταπεινῶς ἀπονέμω τῇ ὑμετέρῃ παναγιότητι, κατασπαζό | μενος τὰς ἱερὰς χεῖρας αὐτῆς καὶ πόδας.

† Τὴν δὲ Ἱερὰν καὶ ἁγίαν σύνοδον τῶν ἁγίων ἀρχιερέων, ταπεινῶς καὶ εὐλαβῶς προσκυνῶ. μεγάλην χαρὰν | ἔλαβε ὅλον τὸ πτωχὸν γένος μας, καὶ μάλιστα ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ δούλοι τῆς, ἀρχιερεῖς τῆς τάλαιπώρου κρήτης, μανθά | νωντας τὸν ἀναβιβασμὸν τῆς καὶ αὐθις εἰς τὸν π(ατ)ριαρχιαρχικὸν θρόνον. ὁ ἅγιος θεὸς νὰ τὴν διαφυλάξῃ εἰς αὐτὸν ἀνώτε | ρον παντὸς ἀνιαροῦ εἰς ἔτη πολυάριθμα μετὰ πάσης ὑγείας καὶ εὐδαιμονίας, διὰ τὴν τιμὴν καὶ εὐπρέπειαν τοῦ δυστυχοῦς γένους. τοιοῦτος βέβαια πρόπει ἡμῖν ἀρχιερεὺς καὶ πατριάρχης. χαιρομέθα καὶ εὐφραινό | μεθα κοινῶς ὅλοι, ἂν καλὰ τεθλιμένοι καὶ τάλαιπώρημένοι ἀπὸ τὰς καιρικὰς περιστάσεις³. πτωχοὶ τε καὶ | ἄποροι μὲ πᾶσαν δυναστείαν. πλὴν τί ἔχομεν νὰ εἰπούμεν, ὅλα τὰ ἐγνωρίζομεν τῶν πολλῶν μας ἁμαρτιῶν | ἀπανθήματα. ἔλαβον σεβασμιώτατέ μοι αὐθέντα τὰς πατριαρχικὰς καὶ σεβασμίας τῆς ἐπιστολάς, ὁμοῦ | καὶ τὰς συνοδικὰς⁴, καὶ τὰς μὲν πρώτας ἄς καὶ γεγραμμένας Ἰανουαρίου κ', ἔλαβον Ἰουλίου ιγ'. τὴν δὲ | δευτέραν ἣν γεγραμμένην ἀπριλίου α', Ἰουνίου κθ'. τὴν δὲ τρίτην γεγραμμένην μαΐου ιε', τὴν ἔλαβον

*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελίδος 468 τοῦ Β' τόμου.

Ἰουρίου κη', μεθ' ἣν ἀπειλούσα καὶ ὀνειδείζουσα με ὡς ἀγνώμονα καὶ ἀπειθή. μὴ γένοιτο ὁμως | χριστὲ βασιλεῦ νὰ φανῶ ἀπειθῆς εἰς τὸν αὐθέντην καὶ δεσπότην μου, ἀγνώμων τε καὶ ἀχάριστος εἰς | τὴν μητέρα μου τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν. ἀλλ' ἡ βραδύτης τοῦ ἐρχομοῦ ἐνταύθα τῶν ἐπιστολῶν, μὲ | ἀπέδειξαν τοιούτον. εὐθὺς ὁμως ὁποῦ ἔλαβον τὰς π(ατ)ριαρχικὰς καὶ συνοδικὰς ἐπιστολάς, μὲ ὄλον | τὸ γηραιὸν καὶ ἀσθενείας μου, ἐσυκώθην εὐθὺς καὶ ἤλθον μέσα⁵. καὶ κατὰ τὴν προσταγὴν τὴν πανα | γιώτητός της, καὶ τὴν ἐπιταγὴν τῆς ἁγίας Συνόδου, εὐθὺς ἐνεχείρισα τὰ διακόσια πενήντα τοῦ ἐράνου⁶ μου | τῷ ἐνταύθα μηκὲ ἀρμενίῳ, νὰ τὰ ἐγχειρίσῃ αὐτόθι ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ μαρκόζης⁷ ἀρμενίος καὶ αὐτός, | τῆς παναγιώτητός της. καὶ ἰδοὺ ὁποῦ σφαλῶ ἐδῶ μέσα τὴν πολίτζα του. δὲν ἤτιον ὁμως τῆς δυνάμεώς | μου δεσπότη μου παναγιώτατε, ἀλλ' οὔτε ἡ ἐπαρχία μου συκώνει τοιούτον βάρος, ἐπειδὴ ἀγκαλὰ καὶ | φαίνεται νὰ εἶναι ἡ πρώτη εἰς τὴν τάξιν, ὁμως εἶναι ἡ μικροτέρα τῆς κρήτης αὐτῆ τε καὶ ἡ τοῦ ἀρκαδίας, | ὁποῦ καὶ δευτέρα τῆ τάξιν. ἐκεῖνος ὁμως ὁποῦ ἔκαμε τὴν διανομήν, νομίζω νὰ τὸ ἔκαμε ἐχθροδῶς. δὲν | εἶμαι δεσπότη μου παναγιώτατε οὔτε κλάψης οὔτε φειδωλός, πλὴν ἡ περίστασις τοῦ καιροῦ καὶ τὸ γηραιὸν | καὶ ἡ ἀσθενείαις ὁποῦ μὲ ἔχουν περικυκλωμένον ὁποῦ δὲν δύνομαι πλέον κᾶν νὰ κινηθῶ, καὶ νὰ περ | ιέλθω τὴν παραμικρὴν ἐπαρχίαν μου, καὶ μάλιστα ὁποῦ κατὰ τὸ παρὸν ἀνάπτει μία μεγάλη πυρκαϊὰ | ἐδῶ εἰς τοὺς πτωχοὺς χριστιανούς. ἀφ' οὗ ἐγενήθην τέτοιο πρᾶγμα δὲν τὸ εἶδα εἰς τὴν πατρίδα μας : ὁ ἅγιος | θεὸς νὰ γενῆ ἴλεως διὰ τῶν ἁγίων σας εὐχῶν νὰ μὴν ἀπολεσθῶν οἱ ταλαίπωροι ψυχικὰ καὶ σωματικὰ | . καὶ ποῦ ἔχω νὰ ζητήσω; ὅθεν ἔχω νὰ περάσω μὲ πολλὴν στενοχωρίαν τώρα εἰς τὸ γηραιὸν μου. νὰ ἔχω | τὴν κατὰρα σας ἐν ἁγίῳ πν(εύματι), ἀνίσως καὶ ἤμουν εὐτυχῆς καὶ ἤθελα δείξω καμίαν φειδωλίαν ἀλλὰ ἤθε | λα κάμη κάθε βοήθειαν εἰς τὴν μητέρα μου τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν, καὶ τὸ εἶχα καὶ διὰ μισθόν, καὶ | διὰ καύχησιν μου. πλὴν καθῶς λέγω ἡ ὑσιτέρησίς μας ὄλονῶν καὶ ἡ πτωχεία μας μᾶς κάνει νὰ φαινό | μασθεν ἐλιπεῖς, ἐπειδὴ καὶ ἡ ἐπαρχίαι μας ἐδῶ εἶναι παραμικραῖς, χωρὶς εἰσοδήματα, μετὰ μόλις νὰ εὐγάλωμεν τὸ κατ' ἔτος αἰτήσιον μας, καὶ νὰ περάσωμεν καὶ τὴν ζωὴν μας μετριῶς καὶ ὄχι μὲ αὐτὰρ | κειαν, καὶ νὰ εὐχαριστήσωμεν καὶ τοὺς αὐθέντας μας, καὶ μάλιστα ἐγὼ ὁ δυστυχῆς ὁποῦ ὄλοι ἀποβλέπουν | εἰς ἐμέ, μὲ τὸ νὰ μὲ ἠξεύρουν ἐξ ἀρχῆς, ἐπειδὴ καὶ νὰ ἐχρημάτισα τόσους χρόνους ἐπίτροπος τοῦ μακαροῦ | του γέροντος μου κύρ γερασίμου⁸, ὁ ἐρχομὸς μου μέσα ἐπαρακίνησε καὶ τοὺς συναδελφούς μου ἁγίους | ἀρχιερεῖς καὶ ἔκαμαν ὡς ἐμέ. ὅθεν ὄλοι κοινῶς δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμεν τὸ ὕψος τῆς | παναγιώτητός της, καὶ

τὴν ἁγίαν καὶ Ἱερὰν σύνοδον, νὰ μὴ μὰς ζητηθῆ πλέον αὐτὸς ὁ ἔρανος, | ἐπειδὴ καὶ δὲν εἶναι τῆς δυνάμεως μας νὰ τὸν δώσωμεν κατ' οὐδένα τρόπον, ὄχι πῶς δὲν θέλωμεν, | ἀλλ' ὅτι δὲν εἶναι τῆς δυνάμεώς μας, καὶ πρέπει νὰ ἀφεθούμεν καὶ ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας μας τελείως⁹, | καὶ εἰς τοῦτο πρέπει νὰ βεβαιωθῆτε ἀπὸ τὸν πανιερώτατον ἅγιον κυζίκου ὁποῦ ἐχρημάτισε γέρον | τας μας. τοῦ συναδελφοῦ μας ἁγίου θεθύμνης¹⁰ τούταις ταῖς ἡμέραις τοῦ ἀκολούθησε μία μεγα | λωτάτη ἀδικία ὁποῦ ἀφανίστη τελείως ὁ πτωχός, καὶ διὰ τοῦτο οὔτε τὸν εἶδαμεν οὔτε τὸν ἐζητήσα | μεν¹¹ ἠξεύροντες τὸ ἀδύνατον του. θέλει κάμη ὁμως καὶ αὐτὸς μὲ τὸν καιρὸν τὸ χρέος του κατὰ | τὴν δύναμιν του. καὶ ταῦτα μὲν δουλικῶς, αἱ δὲ ἁγίαι καὶ θεοπειθεῖς εὐχαὶ τῆς παναγιώτητός της | εἶψαν μετ' ἐμοῦ ἐν βίῳ παντί. ,αποδ.' Ἰουλλίου ιε' :

τῆς ὑμετέρας σεβασμιωτάτης παναγιώτητος ταπεινὸς δούλος καὶ ἐλάχιστος.

(Εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς σελίδος) : κνωσοῦ Γεράσιμος

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ

¹⁾ Περὶ τοῦ Κνωσοῦ Γερασίμου βλ. «Κρητικά Χρονικά» Α', 172. σημ. 10. Ὁ εἰς ἔγγραφον τοῦ Τ. Α. Η., κῶδ. 76, σ. 212 τοῦ ἔτους 1748, ἀναφερόμενος ἐπίσκοπος Κνωσοῦ Γεράσιμος υἱὸς Μιχαὴλ εἶναι ὁ αὐτός, ἀφοῦ εἰς τὸ ἐνταῦθα δημοσιευόμενον ἔγγραφον ἀναφέρει: «ἐχρημάτισα τόσους χρόνους ἐπίτροπος τοῦ μακαρίτου γέροντός μου κὺρ γερασίμου», δηλ. τοῦ Λετίτζη, παραιτηθέντος, ὡς γνωστόν, τὸ 1756 (Σ ἄ ρ δ ε ω ν, αὐτ. 17).

²⁾ Βλ. «Κρητικά Χρονικά» Α'. σελ. 163, σημ. 1.

³⁾ Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν τὴν κατὰπνιξιν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Δασκαλογιάννη ἀνώμαλον περίοδον. Βλ. κατωτέρω: «ὁποῦ κατὰ τὸ παρὸν ἀνάπτει μία μεγάλη πυρκαϊά».

⁴⁾ Οὐδεμία τούτων διεσώθη.

⁵⁾ Ὁ Ξ α ν θ ο υ δ ῖ δ η ς, ἀνασκευάζων γνώμην τοῦ Γκερόλα, ὀρθῶς ὑπεστήριξεν ὅτι ἔδρα τοῦ Ἐπισκόπου Κνωσοῦ ἀπὸ τῆς Β' Βυζαντινῆς Περιόδου καὶ ἐπὶ Τουρκοκρατίας ὑπῆρξεν ὁ Ἁγ. Μύρων («Χριστ. Κρήτη» Β' σ. 335). Ἐκεῖ λοιπὸν διέμενε καὶ ὁ Γεράσιμος, ὅστις «ἦλθε μέσα» (εἰς τὸ Μ. Κάστρο) ἵνα διεκπεραιώσῃ τὴν ἀποστολὴν τῶν χρημάτων.

⁶⁾ Βλ. Κομνηνοῦ Ὑ ψ η λ ἄ ν τ ο υ, Τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν, Κωνσταντινούπολις 1870, σ. 515: «Πατριαρχεύσας οὖν (ὁ Σαμουήλ) εὔρε χρέος τοῦ Κοινοῦ πονγγεῖα 900, ἐκόστισε καὶ ἠ πατριαρχεία του πονγγεῖα 80 καὶ λοιπὸν εἰς ἐλάφρωσιν τοῦ τοιοῦτου βάρους συλλογιζόμενος ὁπωσοῦν ξεπεσμόν τινα καὶ μείωσιν τοῦ χρέους εὔρε πρόσφορον μέσον τὸν παρὰ τῶν ἀρχιερέων ἔρανον· ἀλλ' ἐκείνων γογγυζόντων».

⁷⁾ Ἀρμενικὸς τύπος τοῦ ὀνόματος Μᾶρκος.

⁸⁾ Ὁ ἐπίσκοπος Κνωσοῦ, πλησιέστερον ἐδρεύων, ἀνελάμβανεν ὁσάκις παρίστατο ἀνάγκη, ὡς ἐπίτροπος τοῦ Μητροπολίτου. Ὁ Γεράσιμος, τοῦ ὁποίου ἐπίτροπος ὑπῆρξεν ὁ Κνωσοῦ, εἶναι προφανῶς ὁ Λετίτζης καὶ οὐχὶ ὁ κατωτέρω

ἀναφερόμενος ὡς γέροντάς του Γεράσιμος, ὅστις εἶναι ὁ Χῖος, ὁ κατόπιν μητροπολίτης Κυζίκου ὅστις ἔζη εἰσέτι — βλ. «πρέπει νὰ βεβαιωθῆτε ἀπὸ τὸν πανιερώτατον ἅγιον Κυζίκου» — καθ' ὃν χρόνον ἐγράφη ἢ ἐπιστολή.

⁹⁾ Ἐννοεῖ τὸ κατ' ἐπαρχίας καταβαλλόμενον ἐτησίως κανονικὸν «φιλότιμον», ἐνῶ ὁ ἔρανος ἦτο ἔκτακτος εἰσφορά.

¹⁰⁾ Πιθανῶς τοῦ Γερασίμου· βλ. Τωμαδάκη, αὐτ. 140.

¹¹⁾ Ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω καὶ τὴν προκειμένην φράσιν καθίσταται φανερόν ὅτι ὁ τότε μητροπολίτης Κρήτης Ζαχαρίας ἀπουσίαζεν ἢ δὲν ἐλαμβάνετο ὑπ' ὄψιν ὑπὸ τῶν λοιπῶν ἀρχιερέων (πβλ. τὴν κατ' αὐτοῦ μετὰ τρία ἔτη ὑπογραφεῖσαν ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων Κρήτης ἀναφορὰν).

42.

*Αναφορὰ τοῦ Μητροπολίτου Κρήτης Μαξίμου¹ καὶ τῶν Ἐπισκόπων Ἀνατολικῆς Κρήτης πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην², διὰ τῆς ὁποίας ἀναγγέλλεται ἡ ἀποστολὴ πληρεξουσίων διὰ τὴν ῥύθμισιν τοῦ φόρου οἰνοπνευματωδῶν καὶ ζητεῖται ἡ μεσολάβησις τοῦ Πατριαρχείου διὰ τὸν εὐνοϊκώτερον διακανονισμόν τοῦ ζητήματος. (Ἰούλιος 1793).

*Αριθ. Χειρ. Μ.Η. 44. Ἐπὶ φύλλου χάρτου διαστάσεων 0,48×0,42 μ. με ὑδατίνας γραμμάς, στοιχεῖα Α.Υ. με στέμμα καὶ τρεῖς ἀνισομεγέθεις μηνίσκους. Τὸ κείμενον ἐπὶ τῆς μιᾶς σελίδος. Ὅπισθεν: 1793. Κατάστασις διατηρήσεως σχετικῶς καλὴ: φθοραὶ κατὰ τὰ σημεῖα πτύξεως.

†

†

†

Τὴν ὑμετέραν σεβασμιωτάτην ἡμῖν καὶ θεόσωστον αὐτῆς παναγιώτητα δουλικῶς προσκυνήσαντες μετὰ τῆς ἁγίας καὶ Ἱερᾶς συνόδου, | τὴν παναγίαν αὐτῆς δεξιὰν πανευλαβῶς κατασπαζόμεθα.

† ἦν καὶ διαφυλάττοι ὁ ἅγιος θεὸς ὑγιᾶ καὶ πανευτυχοῦσαν μετὰ μακροβιότητος ἐπὶ τὸν πανάγιον αὐτῆς πατριαρχικὸν ἀποστολικὸν καὶ οἰκουμενικὸν θρόνον ἀνωτέραν | παντὸς δεινοῦ σὺν τῇ ἐπιτεύξει τῶν ἀγαθῶν ὑμῶν καὶ σωτηρίων καταθυμίων πρὸς φωτισμὸν καὶ βελτίωσιν τῶν ἀπανταχοῦ ὀρθοδόξων, σύστασίν τε καὶ καύχημα ἡμῶν τῶν | εὐτελῶν αὐτῆς δούλων. μετὰ τὴν προσκύνησιν τὴν ὀφειλομένην ἡμῖν πρὸς τὴν θεοδόξαστον αὐτῆς παναγιώτητα δηλοποιοῦμεν τῷ σεβασμιωτάτῳ ἡμῶν δεσπότῃ καὶ | οἰκουμενικῷ προστάτῃ, ὅτι κατὰ τὸν ὑψηλὸν ὄρισμόν τοῦ προσκυνητοῦ μεκτουπίου³ τοῦ κραταιωτάτου δεβλειίου καὶ κατὰ τὴν δεσποτικὴν προσταγὴν τῆς ὑμετέρας σεβα | σμίας παναγιώτητος, καὶ τῆς Ἱερᾶς καὶ ἁγίας Συνόδου ποιήσαντες, με ὄλον ὀποῦ ἐβραδύναμεν ὄχι ἐκ τῆς ἀμελείας ἡμῶν, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ καιρικὰ περιστατικὰ τῶν | διαφόρων δυσκολιῶν καὶ ἐναντιοτήτων, ἰδοὺ ἐξαποστέλλομεν με κοινὸν ἰλάμιον⁴ τῆς κατὰ χάνδακα βασιλικῆς κρίσεως⁵, καὶ μετὰ τῆς παρούσης ταπεινῆς ἡμῶν καὶ | εὐτελοῦς ἀναφορᾶς ἔκα-

στος ἡμῶν τῶν εὐτελῶν ἡμετέρων δούλων ὑφ' ἐκάστης ἐπαρχίας τε καὶ ἐπισκοπῆς ὑποκειμένοις τῷ θρόνῳ τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως | κρήτης, ἀνὰ δύο ἀνθρώπους ἀπὸ πᾶσαν παροικίαν, οἱ ὅποιοι διορίσθησαν ἀπὸ ἐκάστης ἐπαρχίας τοὺς ἰδίους ἐπαρχιῶτας εἰς τοὺς μεχκεμέδες⁸ τῶν | ἐπαρχιῶν μὲ ἰλάμιον τῶν ναῖπηδων⁷ τῶν ἔξω μεχκεμέδων πρὸς τὸν βασιλικὸν μεχκεμὲ βεβαιωθέντες καὶ διορισθέντες κατὰ χάνδακα, ὡς δηλοποιεῖται | καὶ ἐκ τοῦ ἰδίου ἰλαμίου τῆς βασιλικῆς κρίσεως. οἱ ὅποιοι ὑπάρχουσιν ἐπίτροποι κοινοὶ καὶ πληρεξούσιοι βεκίλιδες⁸ τῶν λοιπῶν ῥαγιαδῶν πάσης ἐπαρχίας | εἰς τὸ νὰ ἐρωτηθῶσι, καὶ νὰ ἀποκριθῶσι, καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ εἰς τὸ κραταιὸν δοβλέτιον περὶ τῆς ἐπικαρπίας τοῦ κρασίου καὶ ῥακίου τοπιάν⁹, πόσον δηλαδὴ | κρασί καὶ ρακὶ εἶναι δυνατὸν νὰ λογισθῆ καὶ νὰ μετριθῆ εἰς πᾶσαν ἐπαρχίαν, κατὰ τὴν κοινὴν μαρτυρίαν τῶν ῥαγιαδῶν εἰς τοὺς ἔξω μεχκεμέδες τῶν ἐπαρχιῶν, διὰ νὰ λάβῃ τέλος ἡ ὑψηλὴ προσταγὴ τοῦ κραταιωτάτου δοβλείου, καὶ ἡ ἀπόφασις τῆς ἁγίας τοῦ Χ(ριστο)ῦ ἐκκλησίας. Τούτους λοιπὸν τοὺς εἰρημένους | πληρεξουσίους βεκίλιδες καὶ ἐπιτρόπους τῶν ταπεινῶν ῥαγιαδῶν τῆς κραταιᾶς βασιλείας, ἐξαποστέλλουσι κοινῶς ἐκάστης ἐπαρχίας πτωχοὶ ῥαγιαδες ἐκ | μέρους πάντων, νὰ μαρτυρίσωσι καὶ νὰ ὁμολογήσωσι πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν μαχουλίου¹⁰ τοῦ κρασίου καὶ τῆς ρακῆς ὡς ὁ ὑψηλὸς ὄρισμὸς διακελεύεται, καὶ | ἡ σεβασμιωτάτη ὑμετέρα παναγιώτης θεσπίζει καὶ προστάτει μετὰ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου. ὁθεν παρακαλοῦμεν ἱκετευτικῶς τὴν ἁγίαν τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν τὴν κοινὴν μητέρα ἡμῶν νὰ δείξῃ σπλάγχνα οἰκτιρισμῶν καὶ εἰς τοὺς κατὰ κρήτην δυστιχεστάτους χριστιανούς, νὰ ὁδηγήσῃ νὰ συμβουλεύσῃ νὰ παραινήσῃ τούτους τοὺς | ἐξαποστελλομένους εἰς πάντα τὰ δέοντα καὶ συμφέροντα, καὶ νὰ κινηθῆ ἐν πάσῃ προθυμίᾳ εὐσπλάγχνου καὶ μητρικῆς εὐνοίας καὶ ζήλου θεῖου διὰ νὰ δυνηθῶ | σιν οἱ πτωχοὶ χριστιανοὶ νὰ εὕρωσι τὸν τρόπον τῆς εὐκολίας καὶ ἐλαφρότητος εἰς τὴν συδωσίαν τοῦ τοιούτου βασιλικοῦ μοιρίου¹¹ διὰ νὰ ἐλαφροθῶσι ἀπὸ τὰ | πλεόν δεινότερα καὶ βαρύτερα πειρατήρια, καὶ ταλαιπωρίας, καὶ κόπους, καὶ ἀνυπόφωρα βάσανα ὅπου τοὺς προξενοῦνται ἀπὸ τοὺς ἐπιστάτας ταύτης τῆς συδωσί- | σίας καὶ συνάξεως, ἐπειδὴ εἰς ἀκρότατον κίνδυνον ἀπορίας καὶ ὀλεθρίου καταστάσεως εὐρίσκειται βεβυθισμένον τὸ γένος τῶν πτωχῶν, καὶ εἰς ἐσχάτην ἀπελ- | πισίαν. πρὸς τούτοις δὲ ἱκετευτικῶς παρακαλοῦμεν τὴν σεβασμίαν αὐτῆς παναγιώτητα, καὶ τὴν Ἱερὰν σύνοδον νὰ πληροφορηθῆ ὅτι εἰς τὴν πατρίδα μας | αὐτήν, μὴν ὄντας ἐξαρχῆς ἐξουσία εἰς τοὺς ῥωμαίους διὰ καμίαν σύναξιν συδωσίματος¹², εἶναι ἀδύνατον νὰ συνάγεται τοῦτο τὸ μοῖριον μὲ ταπεινὸν χέρι τῶν | πτωχῶν ῥωμαίων ἡμῶν ἀπάντων, ἀλλὰ ἄς ἐπινοήσῃ ἡ κοινὴ μήτηρ ἡμῶν τίνα τρόπον εὐμαραι-

τέρας καὶ εὐκολοτέρας συνάξεως, διότι πολλοὶ θέλει | κινδυνεύσουσι
διὰ τὸ ἀδύνατον, σχεδὸν εἰπεῖν καὶ τὴν ἰδίαν ζωὴν αὐτῶν ἐν φόβῳ
κυρίου. καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτον αἱ δὲ πανάγιοι εὐχαὶ τῆς ὑμε-
τέρας | σεβασμίας παναγιώτητος, καὶ πάσης τῆς Ἱερᾶς καὶ ἁγίας Συνό-
δου εἴησαν ἡμῖν φυλακτήριον ἄσυλον. ,αψ'ηγφ Ἰουλλίου κηη

Τῆς ὑμετέρας θεοστηρίκτου παναγιώτητος, καὶ πάσης τῆς Ἱερᾶς συνό-
δου ἐλάχιστοι δούλοι καὶ ὑποκλινεῖς

† ὁ Κρήτης Μάξιμος

† ὁ Κνωσοῦ Γεράσιμος

† ὁ Πέτρας Ἰωακεῖμ (·)

† ὁ Ἀρκαδίας Γεράσιμος

† ὁ Σητείας Θεοφύλακτος

† ὁ Χερρονήσου Γεράσιμος

† ὁ Ἱερᾶς Γεδεῶν (·)

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ

¹⁾ Βλ. «Κρητικά Χρονικά» Α', σ. 259, σημ. 2.

²⁾ Νεόφυτον Ζ' τὸ πρῶτον. Βλ. αὐτόθι σ. 266. σημ. 1.

³⁾ Ἐπιστολῆς. Ἐκ τοῦ Τ.Α.Η. ἀρνούμεθα τὰ ἐν συνεχείᾳ στοιχεῖα, συγκεν-
τρωθέντα μετ' ἐπιμελείας ὑπὸ τοῦ φίλου Ν. Σταυρινίδου, μεταφραστοῦ καὶ με-
λετητοῦ τοῦ ἀρχείου τούτου :

Ἐν τῷ κώδ. 126, σ. 17, ὑπάρχει κατακεχωρισμένη ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐπι-
στολή, ὑπογραφομένη ὑπὸ τινος Μεχμέτ, ἴσως τοῦ τότε βεζύρου, καὶ ἀπευθυ-
νομένη πρὸς τὸν Ἱεροδίκην Κρήτης. Ἐν αὐτῇ γίνεται γνωστὸν ὅτι ἀπεφασί-
σθη νὰ προσέλθουν εἰς τὴν Βασιλεύουσαν ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς αὐτοκρα-
τορίας οἱ πρόκριτοι καὶ δημογέροντες ἐκάστης περιφερείας, ἵνα καθορισθῇ
καὶ ἀνατεθῇ εἰς αὐτοὺς ἡ εἰσπραξις τοῦ φόρου οἰνοπνευματωδῶν. Ἀναφέρεται
ἐπίσης ὅτι ἀπεστάλησαν σημειώματα ἐκ μέρους τοῦ Πατριαρχείου πρὸς τὰς
Μητροπόλεις διὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν ἀντιπροσώπων, ἵνα ἀποφευχθοῦν ἀδικίαι
εἰς βάρος τῶν ῥαγιαδῶν κατὰ τὸν διακανονισμόν τοῦ ζητήματος.

⁴⁾ Ἀπόφασιν.

⁵⁾ Δηλ. τοῦ Ἱεροδικείου Χάνδακος. Ἡ ἀπόφασις δὲν εὑρίσκεται κατακε-
χωρισμένη εἰς τοὺς κώδικας τοῦ Τ. Α. Η. Ἦτο σχετικὴ μὲ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν
ἐντολῶν τοῦ μνημονευθέντος μεκτουπίου καὶ τὸν διορισμὸν τῶν ἀντιπροσώπων
(βλ. κατωτέρω).

⁶⁾ Ἱεροδικεῖα.

⁷⁾ Ἀπόφασιν τῶν ἐπαρχιακῶν Ἱεροδικῶν.

⁸⁾ Ἀντιπρόσωποι.

⁹⁾ Συνολικῶς.

¹⁰⁾ Παραγωγῆς, εἰσοδήματος.

¹¹⁾ Τὸ ἱστορικὸν τῆς ἐπιβολῆς τοῦ φόρου τῶν οἰνοπνευματωδῶν ἐν Κρήτῃ
ἔχει ὡς ἐξῆς κατὰ τὰς προκυψάσας ἐκ τῆς μελέτης τοῦ Τ.Α.Η. πληροφορίας :

Ὁ φόρος οὗτος ἐπεβλήθη εἰς ὅλα τὰ τμήματα τῆς Αὐτοκρατορίας τὰ πρῶ-
τον κατὰ τὸ ἔτος 1791, βάσει αὐτοκρατορικοῦ φερμανίου, ἀπευθυνομένου πρὸς
τοὺς Ἱεροδίκας. Ἡ καταβολὴ ἔδει νὰ γίνεται ἐπιτοπίως καὶ ἅπαξ τοῦ ἔτους
κατὰ τὴν ἐκθλιψιν, οἴνου, δύο παράδες κατ' ὀκᾶν. Κατὰ τὴν ἀπόστοξιν ρακῆς

ἢ ἄλλου οἰνοπνευματώδους ποτοῦ καθ' ὅμοιον τρόπον ἔδει νὰ καταβάλλωνται τέσσαρες παράδες κατ' ὀκτὼ. Διὰ τοῦ αὐτοῦ φερμανίου ἀνετέθη ἡ εἰσπραξις εἰς τὸν Ἑσσεῖτ Ἰμπραχίμ Ρεσίτ (Κῶδ. 44, σ. 127).

Ποίαν ἀντίδρασιν συνήνητησεν ὁ νέος φόρος εἰς τὰ ἄλλα σημεῖα τῆς ἐπικρατείας δὲν γνωρίζομεν. Ἀπὸ ἔγγραφον ὅμως τοῦ κῶδ. 44, σ. 136, τοῦ αὐτοῦ ἔτους, πληροφοροῦμεθα ὅτι ἡ ἀντίδρασις ὑπῆρξεν ἐν Κρήτῃ λίαν ἔντονος, ἐκτραπείσα ἐνιαχοῦ, μάλιστα κατὰ τὰς ἐπαρχίας Πεδιάδος καὶ Μαλεβυζίου, καὶ εἰς βιαιοπραγίας κατὰ τῶν ἀπεσταλμένων, τῶν γραμματέων καὶ τῶν κολιτζήδων (χωροφυλάκων). Εἰς τὴν κίνησιν ταύτην ἐπρωτοστάτουν αὐτοὶ οἱ τοῦρκοὶ ἀμπελοκτήμονες καὶ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πεδιάδος αὐτὸς οὗτος ὁ Ἱεροδίκης τῆς ἐπαρχίας Μεχμέτ. Εἶχεν ἐπέλθει σχετικὴ ὕφεσις τῆς ἀντιδράσεως, ὅτε ἀνετέθη διὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος (1792) ἡ εἰσπραξις τοῦ φόρου εἰς τὸν αὐτὸν Ἑσσεῖτ Ἰμπραχίμ Ρεσίτ παρὰ τοῦ γενικοῦ ἐπόπτου τοῦ φόρου οἰνοπνευματωδῶν Ρεσίτ Χαλήλ, ὅστις κατέβαλε τμηματικῶς διὰ τοῦ Ἰουδαίου Γιακὸ ('Ιακώβ), ἐγγυητοῦ αὐτοῦ, τὸ ποσὸν τῆς μισθώσεως (Κῶδ. 126, σ. 14). Φαίνεται ὅτι ἡ εἰσπραξις τοῦ φόρου δὲν ἐγένετο κανονικῶς, ἀλλὰ εἰσπραττετο δυσανάλογον ποσὸν πρὸς τὸ πραγματικὸν εἰσόδημα καὶ παραγωγὴν. Αἱ διαμαρτυρίαι τῶν ραγιάδων προεκάλεσαν τὴν μνημονευθεῖσαν ἤδη (βλ. σημ. 3) διαταγὴν περὶ τῆς ἀποστολῆς ἀντιπροσώπων πρὸς διαπίστωσιν τῆς δυναμικότητος παραγωγῆς ἐκάστης ἐπαρχίας, περὶ τῆς ὁποίας γίνεται λόγος καὶ εἰς τὸ προκείμενον ἔγγραφον.

Τὴν περαιτέρω ἐξέλιξιν τοῦ ζητήματος, συνδεομένην πρὸς τὸ ἀκολουθῶν δημοσιευόμενον ἔγγραφον, θὰ παρακολουθήσωμεν κατωτέρω.

¹³⁾ Κατὰ τοὺς πρώτους μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Χάνδακος χρόνους ἡ εἰσπραξις τοῦ κεφαλικοῦ φόρου, ὡς καὶ τῶν διαφόρων εἰσφορῶν, διεξήγετο ὑπὸ τῶν Τούρκων μέσῳ τῶν Προέδρων τῶν Ἐπαρχιῶν καὶ τῶν Καπεταναίων τῶν χωρίων (Κῶδ. 12, σ. 276 κ.ἄ.).

43.

Ἀντίγραφον ἀνυπόγραφον ἀναφορᾶς τῶν Ἀρχιερέων τῆς Ἀνατ. Κρήτης πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, διὰ τῆς ὁποίας ζητεῖται ἡ βοήθεια καὶ μεσολάβησις τῆς Μ. Ἐκκλησίας διὰ τὴν ἄρσιν τῶν φοβερῶν δεινῶν, τὰ ὁποῖα ἐπεσώρευσεν ἐπὶ τῶν Χριστιανῶν ἡ αὐθαιρεσία τοῦ Σαγίρ Χασάν, ἐνοικιαστοῦ τοῦ φόρου οἰνοπνευματωδῶν ἐν Κρήτῃ. (Σεπτέμβριος 1793).

Ἀριθ. Χειρ. Μ.Η. 43. Ἐπὶ ὁμοίου φύλλου χάρτου διαστ. 0,68 × 0,51 μ. μὲ ὕδατινας γραμμὰς καὶ στοιχεῖα *F C TOSCOLANO* μῆνη, *IMPERIAL*. Τὸ κείμενον ἐπὶ τῆς πρώτης σελίδος. Ὁπισθεν: 1793. Κατάστασις διατηρήσεως καλή, πλὴν κηλίδων ὑγροῦ αἰτινες κατέστησαν μέρη τινὰ τοῦ κειμένου ἐξίτηλα.

Τὴν ὑμετέραν θεοδόξαστον καὶ πανυπερσέβαστον αὐτῆς παναγιότητα δουλικῶς προσκυνοῦμεν, καὶ ταπεινῶς τὴν πάνδημον αὐτῆς κατασπαζόμεθα δεξιάν, | ἅμα καὶ τὴν περὶ αὐτὴν Ἱερὰν καὶ θεοσύλλεκτον σύνοδον προσκυνοῦντες ἀσπαζόμεθα.

† Τὰ δεινὰ (παναγιώτατε καὶ θεοφρούρητε δέσποτα, καὶ ἅπανα ἡ

περὶ αὐτήν Ἱερὰ καὶ θεοτίμητος σύνοδος καὶ ὁμήγουρις τῶν πανιερωτάτων καὶ σεβασμιωτάτων ἀρχιερέων) πολύμορφα καὶ πολυειδῆ καὶ θεστήκασι, καὶ διαφόρων προξενούσι τὸν ὄλεθρον καὶ τὴν βλάβην κατὰ γὰρ τὸ μάλλον καὶ ἥτιον, ὡς ἢ ἐν αὐτοῖς φανλότης εἴωθε ἐνεργεῖν καθ' ὧν φέρεται ὑποκειμένων. ἢ διὰ διαστήματος χρόνου | τινὸς ἐνεργούντα λήγουσι τῆς βλάβης καὶ οὕτω φορητὰ ἐνίοις δείκνυνται τοῖς κατατροχομένοις ὑπὸ τῶν δεινῶν, τὴν θεραπείαν ὑφ' ἐτέρων λαμβάνοντες καὶ ἀπαλλαγὴν. ἢ δι' ὄλου τοῦ βίου καὶ τῆς ζωῆς τι | μωροῦσι τοὺς ταῦτα ἔχοντας. τὰ δὲ διὰ παντὸς τιμωροῦντα ταῦτα ἀφόρητα καὶ ἀνύποιστα ὡς τὸν παντελῆ ἐμποιοῦντα ὄλεθρον καὶ ἀφανισμόν τοῖς προσπεσοῦσι. καὶ εἰ ταῦτα μόνον τοῦ σώματος | καθάπτονται τυχόν καὶ φορητὰ τοῖς κατ' ἐντολὴν πορευομένοις, εἰ δὲ καὶ τῆς ψυχῆς αὐτῆς ἐπαπειλῶσι τὸν φοβερόν κίνδυνον καὶ οὐ μόνον μιᾶς ἀλλὰ πολλῶν, ὅσον ἐστὶ τὸ δεινὸν καὶ ὑπερμέγεθες τὸ κακόν, | ὥστε δεῖσθαι τοὺς πάσχοντας θεομῆς βοηθείας καὶ χειρὸς ἀνθρωπίνης ζῆλον ἐχούσης θεοῦ παντοκράτορος, ἵνα μὴ εἰς τελείαν χωρήσῃ ἀπόλειαν αἱ ψυχαὶ καὶ τὰ σώματα μηδενὸς ὄντος τοῦ βοηθοῦντος. οὐχ ὅτι | ἢ θεία πρόνοια δεῖται προστασίας ἀνθρωπίνης ὡς μόνης ἐπαρκούσης, ἀλλ' ἴσμεν πολλάκις στέργουσαν καὶ τὴν τῶν ἀνθρώπων εἰς τὰ καλὰ προθυμίαν ὅπως δοξασθῶσι παρ' αὐτῆς οἱ ταύτης ἀντεχόμενοι ἱεροὶ | ἄνδρες καὶ οἱ τοῦ θεοῦ νόμου τηρηταὶ καὶ ὑπερασπισταί, ὁπαδοὶ ὄντες τῶν θεϊκῶν ἐνταλμάτων καὶ πληρωταί, πᾶσαν δεικνύοντες φροντίδα περὶ τῆς τῶν ψυχῶν σωτηρίας, μέχρι τῆς ἰδίας αὐτῶν ζωῆς, διὰ τὴν πρὸς | τὸν θεὸν ἀγάπην καὶ τὴν πρὸς τὸν πλησίον καὶ οὕτω μακαρίζονται ὡς τῷ θεῷ δουλεύσαντες καὶ τὸν χριστιανικὸν λαὸν οἰκονομήσαντες τὸν ὑπὸ θεοῦ αὐτοῖς ἐμπιστευθέντα, ὡς μιμηταὶ τῶν προφητῶν καὶ ἁγίων ἀνδρῶν καὶ | στόμα αὐτῶν χρηματίσαντες καθὰ θεὸς τῷ προφήτῃ διαμαρτύρεται. καὶ οὕτω τὸν τῆς ἀμοιβῆς λήψονται στέφανον παρὰ τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ, μάλιστα οἱ ὑπὲρ τοῦ ἐκλεκτοῦ καὶ πιστοῦ λαοῦ αὐτοῦ προστατεύοντες τοῦ χρι | στιανικοῦ. ἄπερ ταῦτα πάντα εἰδότες καὶ ἡμεῖς ὡς ἢ τε παναγία αὐτῆς κορυφὴ καὶ ὁ περὶ αὐτὴν πανίερος σύλλογος ταῦτα βούλεσθε καὶ ταῦτα ἐς ἄει πραγματεύεσθε τὴν σωτηρίαν τοῦ λαοῦ καὶ τὴν βελτίωσιν, οὐκ ὦκ | νήσαμεν γράψαι σοὶ τῷ μεγάλῳ καὶ οἰκουμενικῷ ποιμένοι καὶ τοῖς λοιποῖς πανιέροις ποιμέσι καὶ ἐκτραγωδῆσαι μετὰ δακρῶν τὰ ἀφόρητα δεινὰ ἄπερ ἐπακολουθοῦσι καὶ μέλλουσι ἀκολουθῆσαι καὶ εἰς ἐσχάτην ἀπόλειαν | καταντῆσαι τὰ τῶν δυστυχεστάτων χριστιανῶν καὶ πτωχῶν ῥαγιαδῶν τῶν ὄντων ἐνταῦθα εἰς τὴν κρήτην διὰ τὰ κακὰ ὅπου τούτους περιεκύκλωσαν, ἐξ αἰτίας τοῦ ἐμιρίου καθὼς ἔγινεν τανῦν χειρὸν τοῦ πρώ | του. ἐπιβοώμεθα πάντες καὶ οἱ πτωχοὶ χριστιανοὶ τὴν θεϊκὴν βοήθειαν, καὶ τὴν βασι-

λικὴν εὐσπλαγχνίαν, καὶ τὴν πατριαρχικὴν προσίαν, καὶ τὴν συνοδικὴν ὑπεράσπισιν. Ἐπειδὴ παναγιώτατε δέσποτα καὶ | πᾶσα ἡ Ἱερὰ σύνοδος, ἀφ' οὗ τὰ γράμματα τὰ προσκνητὰ καὶ πατριαρχικὰ πρὸς ἡμᾶς ἅπαντας ἤλθον διαλαμβάνοντα περὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ κάθε καστελλίου καὶ ἐπαρχίας τῶν ἀνθρώπων, νὰ σταλθῶ | σι πρὸς τελείαν πληροφορίαν τῆς ποσότητος τοῦ κρασιοῦ | καὶ βασιλικοῦ ἐμιρίου τοῦ δοθέντος¹, ἕως νὰ συνάξωμεν τοὺς ἀνθρώπους ἕως νὰ σταλθῶσι καὶ φθάσωσι αὐτόσε εἰς βασιλεύουσαν οἱ παρ' ἡμῶν σταλθέντες. | δαίμων πονηρὸς καὶ τύχη ἐπίβουλος καὶ ὀλεθρία ἡμῶν ἀπάντων τῶν δυστυχῶν κρητῶν. ἔλαβε τὴν ἐπιστάσιαν ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ἐμιρίου τοῦ βασιλικοῦ διὰ τὸ κρασι γινόμενος σαραπ ἐμινίς² κάποιος ἐξώλης | καὶ ὀλοθρευτῆς Σαγίρ χασὰν ἀγὰς χανιότης³ κωφὸς⁴ ἄνθρωπος ὠμὸς καὶ τῶν χριστιανῶν φθορεὺς παντέλειος λέων μαινόμενος καὶ θηρίον ἀτίθασσον κατὰ τῶν χριστιανῶν καὶ πτωχῶν τῆς βασιλείας ῥα | γιάδων, οἶον φάλαρις ὁ ἀκραγαντῖνος καὶ κεφρὴν ὁ αἰγύπτιος καὶ σεναχειρίμ βαβυλώνειος καὶ ὄλωσ δαίμων ἀρήϊος καὶ φλόξ κατὰ τῶν χριστιανῶν ἄσβεστος, μέχρι μυελῶν καὶ ὀστέων | τὸν ἀφανισμόν ἐμποιῶν τοῖς χριστιανοῖς τῷ λόγῳ δῆθεν τοῦ ἐμιρίου. Καθὼς γοῦν ἤλθε ἐνταῦθα εὐθύς ὁ ἀλιτήριος λυτιῶν κατὰ πάντων τῶν ῥαγιαδῶν χριστιανῶν τί οὐκ ἔπραξε; | τί οὐκ ἐτέλεσε; φεῦ καὶ δὲν δυνάμεθα νὰ τὰ περιγράψωμεν ἅπαντα. τὸ μὲν πρῶτον διὰ τῆς βίας αὐτοῦ καὶ διὰ μέσου τοῦ κουμερκιάρη⁵ ὑπερίσχυσε τὸ ἑαυτοῦ βούλημα, καὶ ἡ ἰδία του θε | λησις διὰ νὰ ἐνεργήσῃ τὸ φερμάνιον του, καὶ μὲ ὄλον ὅπου ἤξευρε ὅτι οἱ ἀπεσταλμένοι εἶναι ἔτι εἰς βασιλεύουσαν διὰ τὸ ἐμιρὶ τοῦ κρασοῦ ὅπου νὰ τὸ πάρωσι οἱ πτωχοὶ ῥαγιαδες, διὰ νὰ μὴ γέ | νωσι τὰ πάνδεινα. λοιπὸν αὐτὸς τοῦτο δὲν τὸ ἐστοχάσθη τελείως· ἀλλὰ τί; εὔρεν ἄλλους κατὰ τὴν γνώμην του τὴν θηριώδη καὶ ἄπληστον αἰμοβόρους λύκους καὶ αὐτοὺς κατ' αὐτὸν τούρκους τῶν ὀποι | ῶν ἐπάκτισε εἰς κάθε νααγέ⁶ ἀπὸ ἓνα ἓνα χωρίον ἄλλο δεκάεξη πουργεῖα ἄλλο δεκατέσσαρα ἄλλο δώδεκα ἄλλο δέκα μέχρι τῶν ἐνέα καὶ ἐπτὰ, καὶ ἕξη καὶ τέσσαρα, σχεδὸν μόνον | τὸ σαντζάκι⁷ τοῦ κάστρου τῆς κάνδιας συμποσοῦνται ποσότης ἐπέκεινα τῶν ἑκατὸν τριάκοντα πουργεῶν⁸. ἀφήνομεν λοιπὸν εἰς τὴν ὑμειτέραν περίβλεπτον σύνεσιν καὶ γνῶσιν πανα|γιώτατε δέσποτα καὶ ἁγία σύνοδος νὰ σκεφθῆτε καὶ νὰ καταλάβετε, αὐτὰ τὰ πουργεῖα ἀφ' οὗ εἶναι μόνον πάκτιος, διὰ νὰ δοθῶσι τοῦ ῥηθέντος σαγίρ χασὰν σαράπ ἐμινί ὕστερον ἀπὸ αὐτὰ | πρέπει ἐκεῖνοι οἱ πακτοταὶ τούρκοι νὰ ἐβγάλωσι τὰ διάφορα τῶν ἄσπρων ὅπου ἔλαβαν⁹ δίδοντες τῷ κωφῷ διὰ νὰ λάβωσι τὰ χωρία, ἔπειτα καὶ αὐτοὶ θέλουν στοχασθῶσι νὰ | ἐβγάλωσι τὸ ἐπιθυμητὸν κέρδος των, διὰ τὸ ὁποῖον ἐπαρακινήθησαν εἰς τοῦτο, καὶ τὸ ὀλοῦστερινὸν τὴν ἄκραν ἀσπλαγχνίαν ὅπου ἔχωσι κατὰ τῶν χρι-

στιανῶν διὰ νὰ τοὺς ἀφα | νίσωσι. αὐτὰ δὲλα πρέπει νὰ συναχθῶσι πα-
 ρὰ τῶν χριστιανῶν, καὶ ποῖος πλοῦτος ; ἢ ποῖα δύναμις ἐξαρκεῖ ; τού-
 του χάριν καὶ ἀφ' οὗ τὰ ἐπάκτωσαν, ἐξῆλθον εἰς τὰ χωρία | ἀκόμι τὰ
 ἀμπέλια ἀτρύγιστα, ἀκόμι δὲν ὀρίμασαν οἱ βότρους, καὶ αὐτοὶ μὲ βίαν,
 καὶ μὲ δαρμούς, καὶ μὲ ἄσπλαγγνον γνώμην, ἐβίαζον τοὺς πτωχοὺς
 χριστιανούς νὰ τρυ | γίσωσι καὶ νὰ λινοπατήσωσι φοβούμενοι μήπως
 τὰ κάμωσι σταφύδας,, καὶ σχεδὸν καὶ αὐτὰς τὰς κρεβατίνας ὅπου εἰς
 τὰς ἐπαύλεις οἱ χριστιανοὶ ἔχουσι καὶ αὐτὰς ἐβίασαν νὰ | τὰς τρυγι-
 σωσι καὶ νὰ τὰ κάμωσι κρασί, διὰ νὰ λάβωσι δῆθεν τὸ ἔμιρὶ ὑβρί-
 ζοντες καὶ τὴν πίστην τοὺς δέροντες καὶ πληγώνοντες αὐτούς, ὡς οἱ
 τῆς Κρήτης δεινοὶ περὶ τοὺς χ(ριστια)νοὺς εἰώθασιν. καὶ ἄλ | λο στοχά-
 σθητε ἀφ' οὗ γένη τὸ κρασί οὕτω καὶ πατηθῶσι τὰ σταφύλια χωρὶς νὰ
 ὀριμάσωσι τὸ ἀνόριμον γλεῦκος τί μέλλει γενέσθαι ; ξύδι καὶ ἀφ'
 οὗ πληρώσωσι τὸ ἔμιρὶ καὶ τὰ | λοιπὰ βαρέα ἔξοδα, (ἐπειδὴ εὐθύς τὸ
 μετροῦσι οἱ ἐπιστάται τούρκοι χωρὶς νὰ προφθάνωσι νὰ τὸ ἐβγάλωσι
 ἀπὸ τοὺς λινοὺς) μετ' ὀλίγας ἡμέρας ξυνίξει ὡς μὴ ἐν καιρῷ τρυγι |
 θέντα τὰ σταφύλια. καὶ χάνουσι οἱ δυστυχεῖς χριστιανοὶ καὶ τὰ ἄσπρα
 ὅπου ἔδωσαν εἰς τὸ ἔμιρὶ καὶ χάνουσι καὶ τὸ κρασί των. καὶ χάνονται
 καὶ αὐτοὶ ἐξολοκλήρου. ποῖος δύναται νὰ ὀδύρεται καὶ νὰ ἐκτραγωδῇ
 | ταύτην τὴν ἀνυπόφορον δυστυχίαν ; ἢ ταύτην τὴν φθοράν ; εἰς δὲ τὸ
 μεταξὺ τούτων ἔπεμψεν ὁ ἅγιος κυδωνίας¹⁰ πρὸς ἄλλον συνάδελφον
 ἅγιον λάμπης¹¹, τὸ ἴσον τοῦ σταλέντος ἐκ τῆς βασιλευούσης τῶν | χα-
 νιωτῶν χριστιανῶν, δίδοντας καλὰς εἰδήσεις καὶ χαρὰς μηνύματα,
 ὅτι οἱ πεμφθέντες χ(ριστια)νοὶ ἐπῆραν τὸ ἔμιρὶ ἐπάνωτους ἀναμέ-
 νοντες καὶ τοὺς καστρινούς διὰ νὰ λάβῃ τέλος τὸ ὑψηλὸν φερμάνι, |
 καὶ οὕτω ἀπευθυνόμενος ὁ ἅγιος λάμπης τῷ ἀγίῳ κυδωνίας τὴν παρα-
 λαβὴν τῆς ἐπιστολῆς μαθὼν ταῦτα ὁ ὄρηθεις κωφὸς ἔλαβε μὲ ἀπάτην
 καὶ μὲ κολιζίδες¹² καὶ ἔπιασαν τὸν γραμματοφόρον λαβὼν παρ' | αὐ-
 τοῦ τὸ γράμμα καὶ τὸ ἔφερε πρὸς τὸν ἡγεμῶνα¹³, ὁ δὲ πολυχρονισμέ-
 νος ἡγεμῶν δὲν εἶπε οὐδὲν οὔτε ἐσυγχίσθη ὡσὰν ὅπου γιολουντὰ¹⁴ καὶ
 καλὰ ἔγραφε ὁ εἰς πρὸς τὸν ἄλλον, ἀλλ' ὁ σαράπ ἐμινὶς | ἐφοβέριζε
 διὰ νὰ τὰ πέμψῃ εἰς τὴν βασιλεύουσαν τάχα νὰ καταστρέψῃ τὸν κυδω-
 νίας καὶ λάμπης τὸ πῶς ψευδῶς διεγείρουσι τὸν λαὸν λέγοντες ὅτι
 ἔλαβον οἱ ραγιάδες τὸ μίρὶ ἀπὸ τὴν πόλιν, | πρᾶγμα ὅπου εἶναι πάντι
 ἀνοίκειον ψεῦδος ὁ εἰς πρὸς τὸν ἄλλον νὰ γράψῃ. τί δὲν ἔκαμε τί δὲν
 ἐλάλησε, ὥστε νὰ εἰπῇ ὁ θεοήλατος ὅτι μέχρι ἑκατῶν χιλιάδων γροσίων
 τὸ ἀναβιβά | ζω τῶν ραγιάδων δὲν τὸ ἀφήνω¹⁵. ἐπαπειλῶν τὰ μύρια,
 καὶ μὲ δόσιν ἄσπρων τοῦ ἐνταῦθα καδδὶ¹⁶ ζητεῖ νὰ λάβῃ τὸ ἰλάμι καὶ
 θαρρόομεν ὅτι καὶ μέχρι τοῦ νῦν νὰ τὸ ἔλαβε, λαμβά | νοντας καὶ ἄλ-
 λας διαφενδεύσεις παρ' ἄλλων τοῖς δώροις καὶ τῷ πλήθει τῶν χρημά-

των ἐπιστηριζόμενος, καὶ ἀνίσως καὶ τὸ ἐπιτύχη ἢ ἐσχάτη ἀπόλεια εἶναι πλεον τῶν οἰκτρῶν τῆς κρήτης χ(ριστια)νῶν. | διὰ τοῦτο βλέποντες ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ ἀρχιερεῖς ταῦτα τὰ κάκιστα καὶ συμπεραίνοντες τὸν μέγαν ὄλεθρον κατὰ τῶν χριστιανῶν καὶ τὰ δάκρυα αὐτῶν καὶ σχεδὸν τὴν ἀπελπισίαν, καὶ μὴ δυνάμενοι ἀπ' ἐν | τεῦθεν οὐδεποσῶς βοηθῆσαι καὶ ἐπικουρῆσαι τοῖς δυστυχέσι χ(ριστια)νοῖς γράφομεν πρὸς τὴν ὑμετέραν παναγιότητα τὸν κοινὸν προστάτην τοῦ χριστιανικοῦ πληρώματος καὶ π(ατέ)ρα κοινὸν ἀπάντων καὶ πρὸς τὴν ἀγιοτάτην σύνοδον | καὶ ὁμύγειριν ὡς εἰς ποιμένας μείζονας καὶ τὸ δύνασθαι ἔχοντας μετὰ τῆς ἄνω βοηθείας καὶ ἐγγύτερον ὄντας τοῦ βασιλικοῦ κράτους καὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς εὐμενίας καὶ εὐσπλαγχνίας διὰ νὰ βοηθήσετε | τοῖς δυστυχεστάτοις χριστιανοῖς, διὰ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ προστάτεύσατε, δώ-τε χεῖρα βοηθείας τοῖς καταπεπτωκόσι χριστιανοῖς καὶ τέλεον ἀπολεσθησομένοις σώματι καὶ ψυχῇ ἀνίσως ἢ βοήθεια τῆς πα | τριαρχικῆς ἐπισκέψεως δὲν προφθάση, καὶ ἡ προστασία τῶν πανιέρων ἀρχιερέων διὰ τῆς βασιλικῆς εὐσπλαγχνίας. διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ ἐλεήμονος θεοῦ νὰ μὴν φθαρῇ ὁ πιστὸς ῥαγιαῖς | τοῦ βασιλικοῦ κράτους. παναγιώτατε δέσποτα ἅγιοι καὶ σεβασμιώτατοι ἀρχιερεῖς δι' ἀγάπην τοῦ ἐσταυρωμένου Ἰησοῦ καὶ θεοῦ ποιήσατε ἔλεος τοῖς χριστιανοῖς διὰ τὸν σταυρόν του διὰ τὰ πά | θη του, δι' αὐτὸ τὸ πανέντιμον καὶ ζωῦρῶδον αἷμα αὐτοῦ καὶ σῶμα τὸ παρ' ὑμῶν καὶ ἡμῶν Ἱερουργούμενον, βοηθήσατε τοῖς χριστιανοῖς καὶ λυτρώσατε τούτους τῶν δεινῶν τούτων τῶν ἀδικο | ῶν μὲ τὴν δύναμιν τῆς βασιλικῆς ἀποφάσεως, διότι μὲ τὸ νὰ εἶναι ἡ φθορὰ ὑπὲρ τὸ μέτρον μέλλουσι οἱ περισσότεροι ἐξομόσασθαι τὴν τοῦ χ(ριστο)ῦ πίστιν. καὶ γίνεται ἡ παντελῆς ἀπόλεια. καὶ ὅστε | ρον μέλλει νὰ ἐκζητηθῇ τὸ αἷμα τῶν ψυχῶν αὐτῶν ὑπὸ τοῦ φοβεροῦ κριτοῦ ἐξ ὑμῶν καὶ ἐξ ἡμῶν. λοιπὸν χαιτχουμαγιου¹⁷ ἅς εὔγη μὲ ὄλας τὰς δεινάμεις, νὰ δω | θῇ εἰς τὸν πτωχὸν ῥαγιαῖ ὅπου νὰ εἶναι ἀπόφασις βασιλικὴ σφοδρὰ καὶ παντοτινὴ εἰς τοὺς ῥαγιαῖδες νὰ δίδεται μόνον τὸ ἔμιρὶ διὰ παντὸς καὶ κατ' ἔτος τοῦ κρασίου καὶ ὄχι εἰς ἄλλον. τὸ δὲ διὰ νὰ | γένη ἄνεσις καὶ βοήθεια εἰς τοὺς χριστιανούς τὸ χᾶτι νὰ εἶναι ὅπου νὰ ἀναριχθῇ τὸ ἔμιρὶ τοῦ κρασίου εἰς τὰ ντουλούμια¹⁸ τῶν ἀμπελίων καὶ τότε γίνεται ἡ τελεία βοήθεια, καὶ ἔτσι γινόμενον νὰ γέ | νη καὶ ἓνα ὑψηλὸν φερμάνιον εἰς τὸν τεφτεριὰρ ἐφέντην¹⁹ τῆς κρήτης νὰ γένη χιταπίντι²⁰ νὰ κἀνη ταξίλι²¹ τὰ ἄσπρα. ἀνίσως πάλιν παναγιώτατε δέσποτα καὶ γένη ζήτησις τις διὰ τοῦτο δηλ. διὰ | τὰ ντουλούμια καὶ δὲν σταθῇ δυνατὸν (πλὴν ἐλπίζομεν θεοῦ συνεργοῦντος καὶ αὐτῆς²² νὰ γίνη) πρέπει πάλιν διὰ τὸν θ(εὸ)ν τὸ ὑψηλὸν καὶ προσκυνητὸν χαιτχουμαγιου νὰ γίνη χωρὶς ἄλλο καὶ νὰ σταλθῇ εἰς τὴν κρήτην | ὅπου οἱ ῥαγιαῖδες διὰ πάντα νὰ ἔχωσι τὸ ἔμιρὶ τοῦ κρασοῦ πάσης κρήτης. καὶ

ὅσα ἔξοδα καὶ ἂν τρέξωσι ὅσα καὶ ἂν δοθῶσι εἶναι ἕτοιμοι εὐθύς οἱ πτωχοὶ καὶ δυστυχεῖς ῥαγιαδες χ(ριστια)νοὶ νὰ τὰ | ἀποκριθῶσι εὐθύς χωρὶς καιροῦ ἀναβολὴν καθὼς ἔλθῃ τὸ προσκυνητὸν χάτι, ὅλοι κοινῶς μικροὶ καὶ μεγάλοι τούρκοι καὶ χριστιανοὶ τὴν παναγιότητά της ἐπιβοῶνται, ὅτι ἤθελε κάμη | ἡ παναγιότητά της καὶ ἡ ἅγια σύνοδος εἶναι εὐχαριστημένοι κατὰ πάντα χωρὶς καμμίαν ἐναντίωσιν, μόνον νὰ γένη ἡ βοήθειά των δι' ὑψηλοῦ χατιχουμαγιού, καὶ ὅτι ἐξοδενθῶσι ἄς ἐξοδενθῶσι πλὴν | διὰ πάντα εἰς τοὺς ῥαγιαδες νὰ εἶναι τὸ χάτι. πρέπει πρὸς τούτοις νὰ εἶναι γνωστὸν αὐτῇ καὶ τῇ ἱερᾷ συνόδῳ ὅτι ἀνίσως καὶ οἱ ἔδικοί μας ἄνθρωποι καὶ ἔλθωσι καὶ φέρωσι μεθ' αὐτῶν φερμάνι²³ διὰ νὰ ἔχωσι οἱ | ῥαγιαδες τὸ μιρὶ τοῦ κρασίου καὶ ὄχι ὁ ῥηθεις σαγιρ χασάν ἀγὰς εἰς μάτην ἔχουσι νὰ τὸ φέρωσι, καὶ εἰς μάτην ἐξόδουσαν οἱ δυστυχεῖς καὶ πτωχοὶ χ(ριστια)νοὶ τὰ τόσα ἔξοδα, διότι ἔχει σκοπὸν καὶ ἀπόφασιν ὁ νέ | ος σαράπ ἐμινὶς μὲ τὴν δόσιν τῶν ἄσπρων μαζῆ μὲ τὸν κουμερκιάριν νὰ ἀκυρώσωσι τὸ φερμάνι, καὶ νὰ μὴν πιάσῃ τόπον παντάπασι ἐδῶ αὐτὸ τὸ φερμάνι, ὅπου ἔχουσι νὰ φέρωσι | ἀπὸ τὴν βασιλεύουσαν ἐδῶ οἱ ῥαγιαδες καὶ νὰ μένη ἀνενέργητον καὶ ἀργὸν χωρὶς νὰ ὀφελήσῃ οὐδέν, ἀλλὰ μόνον τὸ ἐδικόν του καὶ ἡ ἐδική του θέλησις καὶ ἀπόφασις νὰ ἔχη τὸ κῦρος καὶ τὴν δύναμιν. | τούτου χάριν διὰ τοὺς οἰκτιρμοὺς τοῦ θεοῦ χὰτ χουμαγιού νὰ γίνῃ χὰτ χουμαγιού καὶ εἴμεθα ἕτοιμοι νὰ ἀποκριθῶμεν εἰς τὰ ἔξοδα. παρακαλοῦμεν προσέτι θερμῶς νὰ εἶναι πρό | βλεψις καὶ προστασία ἀπὸ τὸ μέρος τῆς παναγιότητός της καὶ τῆς ἁγίας συνόδου, νὰ μὴν πάθωσι τί κακὸν ἢ ἀδικίαν, οἱ πτωχοὶ δύω ἀρχιερεῖς ἅγιος κυδωνίας καὶ ἅγιος λάμπης | παρὰ τοῦ κωφοῦ χασάν ἀγὰ, ἐπειδὴ φοβερίζει πῶς ἔχει νὰ τοὺς κακοποιήσῃ ἀπ' αὐτοῦ, ἐπειδὴ καὶ ἔγραψε ὁ εἰς ἀδελφὸς πρὸς τὸν ἄλλον ἀδελφὸν τὴν εἶδῃσιν. καὶ αὐθὶς ἀνακεφα | λαιοῦντες γράφομεν χεῖρα βοηθείας ὁρέξατε τοῖς πτωχοῖς χ(ριστια)νοῖς νὰ τελειώσῃ τὸ χὰτ χουμαγιού καὶ νὰ γένη τῶν δεινῶν ἀνακούφησις ἵνα μὴ γένη ἡ φθορὰ παντελῆς εἰς τὸ τῶν χ(ριστια)νῶν | γένος. καὶ μένομεν προσκυνοῦντες τὴν θεοδόξαστον αὐτῆς παναγιότητα καὶ τὴν περὶ αὐτὴν Ἱερὰν καὶ θεοτίμητον σύνοδον. ↪ ἐκ χάνδακος τῆς Κρήτης ἀψήγη : σεπτεμβρίου.

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ

¹⁾ Βλ. προηγούμενον ἔγγραφον.

²⁾ Ἐπιστάτης οἴνου, ἐντσῦθα ὁ ἐνοικιαστής τοῦ φόρου οἰνοπνευματωδῶν.

³⁾ Καθ' ὃν χρόνον οἱ ἀποσταλέντες ἀντιπρόσωποι τῶν ἐπαρχιῶν εὐρίσκοντο ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἡ εἰσπραξις τοῦ φόρου οἰνοπνευματωδῶν τῆς Κρήτης ὑπενοικιάσθη ὑπὸ τοῦ γενικοῦ ἐπόπτου Βοϊβόδα τοῦ Γαλατᾶ Χαλήλ εἰς τὸν ἐκ Χανίων Σαγιρ Χασάν, ὡς μᾶς πληροφορεῖ τὸ ἐν Κώδ. 126, σ. 23, ἔγγραφον

τοῦ Τ.Α.Η. Τὸ ἔγγραφον τοῦτο προσθέτει ὅτι ἐπειδὴ οὐδεὶς ἐκ τῶν προσελθόντων εἰς Κωνσταντινούπολιν ραγιαδῶν τῶν σαντζακίων Κρήτης ἐκρίθη ἱκανὸς νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἐνοικίασιν τοῦ φόρου, προεκρίθη ὡς πλειοδοτήσας εἰς τὸ ποσὸν τῶν 14.500 γροσίων ὁ Χασὰν (τέλος τοῦ 1792).

Ἐνα μῆνα κατόπιν ὁ Διοικητὴς τοῦ Χάνδακος διεβίβασεν ἀναφορὰς τοῦ τέως ἐνοικιαστοῦ Ἰμπραχίμ Ρεσίτ, ζητοῦντος ὅπως ἐπιτραπῇ νὰ συνεχίσῃ τὴν εἰσπραξίν καὶ προσφέροντος 2000 γρόσια ἐπὶ πλέον τῆς προσφορᾶς Σαγίρ. Ἡ αἴτησις τούτου δὲν ἐγένετο ἀποδεκτὴ, διότι ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Χασὰν προσέθεσε 5.500 γρόσια εἰς τὴν πρώτην αὐτοῦ προσφορὰν. Οὕτω ὁ φόρος κατεκυρώθη ἐπ' ὀνόματι τοῦ τελευταίου (Κῶδ. 126, σ. 25, ἔγγραφον τοῦ 1793).

Ἐκ τοῦ ἔγγράφου τοῦ Τ. Α. Η. Κῶδ. 126, σ. 36 πληροφοροῦμεθα ὅτι ἕνα μῆνα μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ κατακυροῦντος τὴν εἰσπραξίν τοῦ φόρου εἰς τὸν Χασὰν φερμανίου οἱ ραγιαδες τῶν τριῶν νομῶν τῆς Κρήτης ἐζήτησαν τὴν ἀνάθεσιν τοῦ φόρου κατ' ἀποκοπὴν (μουκατὰ) εἰς αὐτούς, καθὼς τοῦτο ἐγένετο διὰ τὰ ἄλλα τμήματα τῆς Αὐτοκρατορίας, δεχόμενοι νὰ καταβάλλουν τὸ αὐτὸ ποσὸν τῶν 40 πουγγείων (20 χιλ. γρόσια). Πρὸς στήριξιν τῆς αἰτήσεώς των ταύτης προέβαλον ὅτι ὁ ἐν λόγῳ Χασὰν εἰσέπραττε πολλαπλάσιον τοῦ ὑπερογκοῦ τούτου ποσοῦ. Διὰ φερμανίου (οὐχὶ ὁμως χάτι χουμαγιούν) ἀπεφασίσθη, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Χασὰν καὶ πάλιν δις ἐπλειοδότησεν, ἡ ἀνάθεσις τῆς εἰσπράξεως εἰς τοὺς ραγιαδες, συγκεκριμένως μάλιστα εἰς τοὺς εἴκοσι ἐν Κωνσταντινουπόλει εὐρισκομένους ἀντιπροσώπους.

4) Τὸ ἐπώνυμον Σαγίρ σημαίνει κωφός.

5) Τελώνου.

6) Ναχιγιέ: ἐπαρχία.

7) Περιφερειακὴ διοίκησις, νομός.

8) Ὡς εἶδομεν ὁ Χασὰν εἶχεν ἀναλάβει τὴν εἰσπραξίν ἀντὶ 40 πουγγείων. Ἀκολούθως ἐπλειοδότησε διὰ 10 ἐπὶ πλέον πουγγείων. Ὡστε εἰσέπραττε πραγματικῶς ποσὸν ὄντως ὑπέρογκον, ἀφοῦ τὰ 130 πουγγεῖα ἀντεπροσώπευον μόνον τὸ ποσὸν ὑπεννοικιάσεως τοῦ φόρου τοῦ σαντζακίου Χάνδακος εἰς τοὺς ἄλλους Τούρκους.

9) Ἐννοεῖται ἡ καταβολὴ τῶν τόκων τῶν χρημάτων τὰ ὅποια οἱ πακτωταὶ ἐδανείσθησαν, ἵνα ὑπεννοικιάσουν τὴν εἰσπραξίν.

10) Ὁ τὸν Μαρτινιανὸν διαδεχθεὶς Γεράσιμος. Βλ. Τ ω μ α δ ά κ η, αὐτ., σ. 144, Σ ά ρ δ ε ω ν, αὐτ. 46. Οὗτος, ἐκλεγείς τὸν Μάρτιον τοῦ 1780 καὶ ἀναλαβὼν μόλις τὸ 1783, ἐξηκολούθησε νὰ εἶναι ἐπίσκοπος τῆς αὐτῆς ἑδρας καὶ πέραν τοῦ 1797, ὡς μαρτυρεῖ γράμμα του πρὸς τὸν μητροπολίτην Μάξιμον, τὸ ὁποῖον θὰ δημοσιεύσωμεν προσεχῶς.

11) Τὸν Μεθόδιον Σιλιγάρδον. Περὶ αὐτοῦ καὶ τῆς δολοφονίας του, βλ. ἔγγραφον ἀριθ. 12 καὶ σημ. ἐπ' αὐτοῦ 2, 3, 5 καὶ 9, «Κρητικὰ Χρονικά» Α', σ. 269 κ.έξ. Ἐκεῖ ἐσημειώθη ὡς χρονολογία τῆς δολοφονίας του ἡ ὑπὸ τοῦ ἀνεψιοῦ του Βερνάρδου ἀναφερομένη (9 Ἰουλίου 1793). Ἐν τούτοις τὸ παρὸν ἔγγραφον, γραφὲν κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον, ὁμιλεῖ περὶ αὐτοῦ ὡς ζῶντος, ἀλλὰ κινδυνεύοντος. Ἐπειδὴ τὸ Βραβεῖον τῆς Μονῆς Ἀσωμάτων ἀναγράφει τοῦτον ὡς ἀποθανόντα τὸ 1793 συνάγεται ἀσφαλῶς ὅτι ἐδολοφονήθη οὐχὶ πολὺ μετὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ προκειμένου ἔγγράφου. Ἐκ τούτου δύναται τις νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ἡ κατάσχεσις τῆς πρὸς τὸν ἅγιον Κυδωνίας ἐπιστολῆς τοῦ Μεθοδίου καὶ ἡ κατ' αὐτοῦ μανία τοῦ πανισχύρου καὶ δολοπλόκου Σαγίρ δὲν ἦσαν ξένα πρὸς τὰ αἷτια τοῦ φόνου. Οὕτω ἐρμηνεύεται καὶ ἡ ἐπὶ μακρὸν σιωπὴ τοῦ Κρή-

της Μαξίμου, δι' ἣν ἐπεπλήχθη παρὰ τοῦ Πατριάρχου διὰ τοῦ προμνησθέντος ἐγγράφου.

¹²⁾ Χωροφύλακας.

¹³⁾ Τὸν Πασᾶν τοῦ Χάνδακος Χασᾶν Πασᾶ, προῦπάρξαντα Μ. Βεζύρη.

¹⁴⁾ Ἐν τάξει, καλῶς.

¹⁵⁾ Εἶδομεν ἤδη ὅτι ἡ τακτικὴ τοῦ Σαγίρ Χασᾶν ἦτο νὰ πλειοδοτῆ ἐκάστοτε, ὑπερακοντίζων πάντα ἀνταγωνιστήν, ἀκολουθῶς δὲ νὰ καλύπτῃ πολλαπλασίως διὰ βιαιοπραγιῶν τὸ ποσὸν τῆς μισθώσεως.

¹⁶⁾ Μὲ δωροδοκίαν τοῦ ἱεροδίκου.

¹⁷⁾ Αὐτοκρατορικὴ διαταγὴ, ἐφ' ἧς ὁ Σουλτᾶνος ἰδιοχείρως ἔγραφε τὴν φράσιν: *μουτζεπίντζε ἀμὲλ ὀλουνά = ἐνεργηθῆτω συνφρά.* Ἡ τοιαύτη διαταγὴ ὑπ' οὐδενὸς ἠδύνατο νὰ ἀνακληθῆ ἢ ἀκυρωθῆ.

¹⁸⁾ Τὰ στρέμματα. Ὁ φόρος οἰνοπνευματωδῶν εἶχε καθορισθῆ, ὡς εἶδομεν, ἐπὶ τοῦ ἐκθλιβομένου γλεύκουσ καὶ τοῦ ἀποσταζομένου οἰνοπνεύματος. Ζητεῖται νῦν νὰ καθορισθῆ κατὰ στρέμμα, ἵνα ἀποφευχθοῦν κυρίως τὰ ἐκ τοῦ προώρου τρυγητοῦ κακὰ.

¹⁹⁾ Ἀρχιλογιστήν, ἔχοντα ἐξουσίαν ἀνάλογον τῶν σημερινῶν οἰκονομικῶν ἐφόρων.

²⁰⁾ Τὸ ὀρθόν: *χιτάπεν νὰ γένη χιτάπεν: ἀπευθυνόμενον πρὸς αὐτόν.*

²¹⁾ Νὰ εἰσπράττῃ.

²²⁾ Τῆς Παναγιότητος.

²³⁾ Παρὰ τὰς ἐντόνους παρακλήσεις τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης δὲν ἐξεδόθη χάτι χουμαγιούν, ἀλλὰ ἀπλοῦν φερμάνιον, διὰ τοῦ ὁποίου πυρεχωρεῖτο, ὡς εἶδομεν, ἡ εἰσπραξις τοῦ φόρου εἰς τοὺς εἴκοσι ἀπεσταλμένους. Ὡς ὀρθῶς προέβλεπον οἱ τὸ ἔγγραφον ἀποστείλαντες, τὸ φερμάνιον τοῦτο εἰς οὐδὲν ἰσχυσεν, προφανῶς, διότι ἠκυρώθη διὰ τῶν ἐνεργειῶν καὶ δωροδοκιῶν τοῦ Σαγίρ, ὅστις καὶ πάλιν ἐξηκολούθησε τὴν εἰσπραξιν, καταβάλλων νῦν 25 χιλ. γρόσια ὡς μίσθωμα τοῦ φόρου.

Τὸ ἐπόμενον ἔτος 1794, κατόπιν νεωτέρων εἰς βᾶρος του καταγγελιῶν, ὅτι διὰ καταπιέσεων εἰσέπραττε ἐκ τῶν τριῶν νομῶν τῆς Κρήτης πλεον τῶν 72.500 γροσίων, ἡ ἐνοικίσις ἠκυρώθη καὶ ἀπεστάλη ἔκτακτος ἀπεσταλμένος διὰ τὸν ἔλεγχον τῶν εἰσπράξεων τοῦ ἐνοικιαστοῦ. Τέλος ὁ Σαγίρ καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἰμπραχίμ ἐφυλακίσθησαν ἐν Χάνδακι (Τ.Α.Η., Κῶδ. 126, σ. 136), ἀπεφυλακίσθησαν ὁμως μετὰ τὴν καταβολὴν τῶν ὀφειλομένων (αὐτ. σ. 138).

Ἐν τῷ μεταξύ, φαίνεται κατὰ τὸ διάστημα τῆς φυλακίσεως τοῦ Σαγίρ, ἐξακολουθοῦν αἱ καταπιέσεις ἐκ μέρους τῶν τοπικῶν τουρκικῶν ἀρχῶν. Τὸ ἔγγραφον τοῦλάχιστον τοῦ κῶδ. 126, σ. 181, τοῦ αὐτοῦ ἔτους διατάσσει τὸν Διοικητὴν τοῦ Χάνδακος Χασᾶν Πασᾶ νὰ συλλάβῃ καὶ παραδώσῃ εἰς τὸν κομιστὴν τοῦ φερμανίου τὸν Ναίτην (τοπικὸν ἱεροδίκην) Μαλεβυζίου, ὡς καταπιέζοντα τοὺς ραγιάδες κατὰ τὴν εἰσπραξιν τοῦ φόρου οἰνοπνευματωδῶν (ὅστις νῦν εἶναι δι' ὀλόκληρον τὴν νῆσον 35.000 γρόσια) καὶ ἐκ τοῦ ἐμφανῶς δωροδοκούμενον, ἵνα μεταφέρῃ τοῦτον καὶ περιορίσῃ εἰς τὸ Φρούριον τῆς Ρόδου.

Κατόπιν νέων διαβημάτων τῶν ραγιάδων, διὰ μέσου τοῦ Γενικοῦ Ἐπόπου τῶν οἰνοπνευματωδῶν Χαλήλ, πρὸς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην, ἀνετέθη εἰς αὐτοὺς ἡ εἰσπραξις τοῦ φόρου ἀντὶ 20.000 γροσίων: οἱ πρόκριτοι καὶ κοτζαμπάσηδες ἀνελάμβανον νὰ συγκεντρῶνουν τὸν φόρον καὶ νὰ καταθέτουν αὐτὸν εἰς τὸ Δημόσιον Ταμεῖον (Κῶδ. 126, σ. 171 τοῦ ἔτους 1794).

Ἀντίγραφον ἐπιστολῆς τοῦ Μητροπολίτου Κρήτης Μαξίμου πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην ἄ δια τῆς ὁποίας παρίστυται τὸ ἀδύνατον τῆς καταβολῆς τοῦ ἐτησίου παρ' αὐτοῦ καὶ τῶν ἐπισκόπων, λόγῳ τῆς ἀθλίας αὐτῶν οἰκονομικῆς καταστάσεως. (Ἰούνιος 1794).

Ἀριθ. Χειρ. Μ. Η. 165. Ἐπὶ φύλλου λεπτοῦ χάρτου μὲ ὑδατίνας γραμμάς καὶ λατινικά ψηφία, διαστ. 0,37 × 0,24 μ. Γεγραμμένον καὶ ἐπὶ τῶν δύο σελίδων. Ἡ ἐπιγραφή χωρίζεται ἀπὸ τοῦ κειμένου. Κατάστασις διατηρήσεως ὄχι καλή. Φθοραὶ ἐκ τῆς ὑγρασίας κατὰ τὰ σημεῖα πτύξεως.

†

†

†

τὴν ὑμετέραν θεοσεβειάτην καὶ σεβασμίαν μοι αὐτῆς παναγιώτητα δουλικῶς προσκυνήσας μετὰ | τῆς Ἱερῶς καὶ ἀγίας Συνόδου τῆς περὶ αὐτήν, πανευλαβῶς κατασπάζομαι τὴν παναγίαν αὐτῆς δεξιάν.

† ἦν [καὶ διαφυλάττει.] ἐπὶ τὸν πανάγιον αὐτῆς | πατριαρχικὸν ἀποστολικὸν καὶ οἰκουμενικὸν [θρόνον] κρείττονα παντὸς δεινοῦ [καὶ] πιονι καὶ | βαθυτάτη βιοτιῇ σὺν τῇ ἱερῶ καὶ ἀγίᾳ Συνόδῳ πρὸς φωτισμὸν εὐσεβείας τῶν [ἀπα]νταχοῦ χριστιανοῦ λαῶν, καὶ καύχημα ἐμοῦ τοῦ ἐλαχίστου αὐτῆς δούλου. μετὰ τὴν ὀφειλομένην μοι | προσκύνησιν τῇ σεβασμιότητι αὐτῆς παναγιώτητι, καὶ ἔρευναν τῆς θεοσώστου μοι καὶ πολυεράστου | αὐτῆς ὑγιείας, δημοποιῶ τῷ δεσπότη μου καὶ οἰκουμενικῷ προστάτη, τῇ τε Ἱερῶ καὶ ἀγίᾳ συνόδῳ | ὅτι, λαβὼν τὸ πανάγιον καὶ σεβάσμιον συνοδικὸν αὐτῆς καὶ προσκυνητόν, καὶ γνοὺς τὰ ἐν | αὐτῷ, μεταπεμπάμενος τοὺς ἐκδημούντας ἡμετέρους ἀγίους ἐπισκόπους, καὶ ἐγκαλεσάμενος | τοὺς ἐνδημούντας, ἐνεφάνησα τούτοις καὶ ἀμφοτέρω τὰ ἐκκλησιαστικά γράμματα². σκέψιν | δὲ πολλάκις περὶ τούτου ποιησάμενοι μετὰ ἡμῶν, καὶ βαθυτάτην τοῦ πράγματος ἐξέτασιν τε | καὶ περιέργειαν μετὰ τῆς ἐκάστου τῶν ἐπισκόπων ἐν καθαρότητι συνηθότις, ἀνυποκρίτως | τῇ ἀπολογία μαρτυρίας τε καὶ ἐξομολογήσεως ὑπὸ μάρτυρι θεῷ, ἔγνωσαν ὅτι οὐκ ἠλπιζον | ἐξ αὐτῶν, ὅτι δηλαδὴ οὐδεὶς τούτων κατὰ τό γε νῦν ἔχων ἐν ἰσχύει καὶ εὐπορίᾳ ὑπάρχει εἰς | τὸ νὰ ἐκπληρώσῃ κατὰ τὴν προθυμίαν τοῦ ἐκκλησιαστικὸν διακέλευμα. ὅθεν καὶ σχεδὸν | παραβιασάμενος τινὰς ἐξ αὐτῶν κατὰ ἄδειαν πληρεξουσιότητος, οἰμωγῆς καὶ δακρύων, | καὶ θρήνων οὐκ ὀλίγων τὸ πρᾶγμα προύξενον ἐγένετο μετὰ ἡμῶν. ἐπειδὴ αἱ καιρικαὶ | περιστάσεις, καὶ αἱ ἐπάλληλοι συμφοραὶ, εἰς τοσαύτην οἰκτρὰν κατάστασιν ἔφερον σχεδὸν | πάντας, ὥστε καὶ ἀδυνατεῖν ἀποδιδόναι κατ' ἔτος ἕκαστον αὐτὸν τὸ τῶν ἀφύκτων τόκων | τῶν ἰδίων τὸ ἐπάναγκες ὄφλημα, οὐχὶ δὲ καὶ ἔκπτωσιν ἢ ὑφείσιν παρὰ μικρὰν τῶν κε | φαλαίων φροντίσαι τε καὶ οἰκονομῆσαι τὴν πρὸς τὸ μέλλον ἐτήσιον, πολλῶ μᾶλλον δὲ καὶ ἐφέτι | κὰν ὀβολὸν ἀποδοῦναι

οἱ πλείστοι καὶ πάντες ὡς εἰπεῖν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥτιον συμφορὰς
 | καὶ ζημίας μέτοχοι ἐγένοντο ἐπὶ τοῦ προηγεμονεύσαντος^β κατὰ θεῖαν
 ἐκδίκησιν πρὸς ἡμᾶς. | ὡς καὶ δῆλον ἔσται τῇ ὑμετέρᾳ παναγιώτητι καὶ
 πάσῃ τῇ Ἱερᾷ συνόδῳ ἢ ἀθλιότης ἐκάστου | ἐκ τοῦ ὑπογεγραμμένου αὐ-
 τῶν καθαρῶν τε καὶ ἀνυποκρίτου καταστίχου. ὅθεν ἵνα μὴ τὸ |
 πρᾶγμα εἰς ἀθλιότεραν κατάστασιν καὶ σχεδὸν ἀπόγνωσιν τοιούτους
 ἀπόρους φέρων ἐμβαλῆ, | ἀνακοχὴν τοῦ πένθους αὐτῶν παραμυθίας
 χάριν τε οἰκονομήσαι, ἐλευθέρους τούτους πάντας | (ἐφθαρμένος εἰς
 στίχος) κατὰ | δύναμιν [. . . .] τώσεως προθυμοπ[. . . . καθ' α] καὶ
 τὸ πρὸς τὴν ἁγίαν σύνοδον ἴδιον αὐτῶν | γράμμα δηλοποιεῖ. πα-
 ρακαλῶ λοιπὸν τὴν σεβασμίαν μοι αὐτῆς παναγιώτητα καὶ πάσαν | τὴν
 Ἱερὰν Σύνοδον, οἰκτιῆραι καὶ ἐλεῆσαι τοὺς τοιούτους ἀπόρους, καὶ τὴν
 μακροθυμίαν τὴν | θεομήμιτον αὐτοῖς προμνηστεύσασθαι, καὶ δωρήσα-
 σθαι ὡς σύννηδες ὃν τὸ τοιούτον τῇ φιλοτέκνῳ | καὶ κοινῇ μητρὶ τῇ
 ἁγίᾳ τοῦ χ(ριστι)ῦ ἐκκλησίᾳ. καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτον ὡς μὴ
 παρενο | χλοῖ μοι τὰς παναγίας αὐτῆς ἀκοάς, αἱ δὲ πανάγια αὐτῆς
 εὐχαί, μετὰ τῆς Ἱερᾶς καὶ | ἁγίας συνόδου, εἴησάν μοι φυλακτήριον
 ἄσυλον. ,αψ' δ': Ἰουνίῳ ιγ'.

τῆς θεοσεβειστάτης καὶ θεοστηρίκτου σεβασμίας αὐτῆς παναγιώτη-
 τος καὶ πάσης τῆς Ἱερᾶς καὶ ἁγίας Συνόδου ἐλάχιστος δοῦλος, ὑπο-
 κληνῆς τε καὶ πειθῆνιος τοῖς δεσποτικοῖς αὐτοῖς προστάγμασι

(Εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς δευτέρας σελίδος δεξιᾶ): ὁ Κρήτης μάξιμος

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ

¹⁾ Γεράσιμον τὸν Γ' βλ. «Κρητ. Χρονικά» Α', σ. 272 σημ. 1.

²⁾ Τοιαῦτα γράμματα δὲν διεσώθησαν μεταξὺ τῶν ἐγγράφων τῆς Μητρο-
 πόλεως, τῶν περιελθόντων εἰς τὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου

³⁾ Ἡγεμῶν ἐν Χάνδακι ἦτο τὸ 1794 ὁ Χασάν Πασᾶς, διαδεχθεὶς τὸ 1793
 τὸν Γαζῆ Χουσεῖν Πασᾶν. Προφανῶς ἐνταῦθα γίνεται λόγος περὶ τοῦ τελευ-
 ταίου.

† Ο ΛΑΜΠΗΣ ΚΑΙ ΣΦΑΚΙΩΝ
 ΕΥΜΕΝΙΟΣ ΦΑΝΟΥΡΑΚΗΣ